

Laittoman maahantulon toimintatavat Suomessa. Kirjallisuuskatsaus.

Mino Oksala

5/2024

Opinnäytetyö / poliisi (AMK)

Tiivistelmä

TEKIJÄ:	Mino Oksala
OPINNÄYTETYÖN NIMI:	Laittoman maahantulon toimintatavat Suomessa. Kirjallisuuskatsaus.
OPINNÄYTETYÖN MUOTO:	tutkimuksellinen
JULKISUUSASTE:	julkinen
OHJAAJA:	Nipa Puolamäki, Miia Kinos
TUTKINTO:	poliisi (AMK)
SIVUMÄÄRÄ:	29
TARKASTUSKUUKAUSI JA -VUOSI:	5/2024
AVAINSANAT:	Ulkomaalaiset, maassaolo-oikeus, laitton maahanmuutto, ulkomaalaisvalvonta, kvalitatiivinen tutkimus, kirjallisuuskatsaukset

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö käsittelee laittoman maahantulon toimintatapoja Suomessa. Opinnäytetyössä tutkitaan, minkälaisia toimintatapoja Suomessa esiintyy ja miten toimintatavat ovat muuttuneet edellisen ja nykyisen vuosikymmenen aikana. Opinnäytetyön tarkoitus on kirjallisuuskatsauksen avulla antaa tietoa toimintatavoista ulkomaalaisvalvontaa suorittaville virkamiehille sekä tällaisiksi virkamieheksi opiskeleville.

Laitton maahantulo on pelkistetysti lain vastaista ulkomaalaisen maahantuloa ja Suomessa siihen liittyvää lainsäädäntöä on Ulkomaalaislaissa sekä Suomea velvoittavassa Schengenin raja-säännöstössä. Laitonta maahantuloa voi esiintyä kaikilla Suomen valtakunnan rajoilla ja se voi olla luonteeltaan rajan ylittämistä ilman lupaa, mutta myös viranomaisten harhauttamista maahantuloedellytysten suhteen.

Opinnäytetyön aineistona on käytetty julkisia Poliisihallituksen ja Rajavartiolaitoksen tuottamia raporteja. Tutkimuksen perusteella Suomessa esiintyy laittoman maahantulon toimintatapoina fyysistä rajan laitonta ylittämistä, vääriä, väärennettyjä ja väärin perustein hankittuja asiakirjoja sekä impostori toimintatapaa. Kyseiset toimintatavat ovat pysyneet suhteellisen samanlaisina edellisenä ja nykyisenä vuosikymmenenä, mutta muutamia muutoksia on tapahtunut esimerkiksi väärin asiakirjojen parantuneessa laadussa. Myös impostori toimintatapana on vaikeutunut asiakirjojen, kuten viisumeiden, sisältämien biometrinen tunnistusten kehityksen takia.

Abstract

AUTHOR:	Mino Oksala
TITLE OF THESIS:	Modi operandi to illegal immigration in Finland. Literature review.
TYPE OF THESIS:	research-based thesis
PUBLICITY:	public
SUPERVISOR:	Nipa Puolamäki, Miia Kinos
DEGREE:	Bachelor of Police Services
NUMBER OF PAGES:	29
MONTH AND YEAR OF REVIEW:	5/2024
KEYWORDS:	Foreigners, permit of residence, illegal immigration, supervision of foreign nationals, qualitative research, literature surveys

Abstract

This thesis studies modi operandi regarding illegal immigration towards Finland, what kind of methods are used in illegal immigration and how they have changed during the previous and current decade. This thesis is meant to give information to government officials, and those who study to become one, regarding in their field of work in supervision of foreign nationals. This thesis uses literature review as a research method.

Illegal immigration is immigration against the Finnish Alien Act and Schengen Borders Code. Illegal immigration can focus on all types of borders and the used method can be for example illegal border crossing. Deceiving government officials to believe presented documents are valid is also one of the used methods in illegal immigration.

This thesis uses public reports regarding illegal immigration in Finland as a research material. These used reports were published by National Police Board of Finland or Finnish Border Guard. This thesis concludes that illegal immigration in Finland uses methods such as physical illegal border crossing, fake or fraudulent documents and the use of real documents by persons that are not the real holders of documents. All these methods of illegal immigration have stayed similar during the last and current decade, although they have changed someways regarding the quality of fake documents and the use of impostor method, which has become more difficult because of biometrics in travel documents such as visas.

Sisällys

1 Johdanto	6
1.1 Tutkimuksen tausta ja ajankohtaisuus	6
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	6
1.3 Tutkimusaineisto- ja menetelmä	7
1.4 Tutkimuksessa käytetty analyysi	7
1.5 Tutkimuksen rakenne	7
2 Ulkomaalaisasioiden oleelliset käsitteet	8
2.1 Ulkomaalaislain tarkoitus ja sen valvojat	8
2.2 Ulkomaalainen	8
2.3 Ulkoraja ja sisäraja	8
2.4 Ulkomaalaisvalvonta	9
2.5 Rajatarkastus	9
2.6 Euroopan unionin kansalaisen maahantuloedellytykset	9
2.7 Kolmannen maan kansalaisen maahantuloedellytykset	10
2.8 Matkustusasiakirja	10
2.9 Viisumi	11
2.10 Oleskelulupa	11
3 Laiton maahantulo ja sen käsitteet	12
3.1 Laiton maahantulo	12
3.2 Hallinnolliset seuraukset	12
3.3 Rikosseuraukset	12
3.3.1 Valtionrajarikos	12
3.3.2 Maahantulokiellon rikkominen	13
3.3.3 Laittoman maahantulon järjestäminen	13
4 Laittoman maahantulon toimintatapoja	14
4.1 Rajan laiton ylittäminen	14
4.2 Väärät, väärennetyt tai väärin perustein saadut asiakirjat	14
4.3 Impostori	15
5 Laittoman maahantulon toimintatapojen esiintyvyys	16
5.1 Laiton maahantulo ulkorajoilla	16
5.2 Laiton maahantulo sisärajoilla	17
6 Tutkimus- ja analyysimenetelmät	18
6.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimustapana	18
6.2 Kirjallisuuskatsauksen tavoitteet ja toteuttaminen	19
6.3 Kirjallisuuskatsaus ja sisällönanalyysi	19
7 Tutkimuksen tulokset	19
7.1 Yleistä	19
7.2 Tutkimustulokset	20

8 Johtopäätökset.....	21
8.1 Yleistä.....	21
8.2 Minkälaisia laittoman maahantulon toimintatapoja Suomessa esiintyy?.....	21
8.3 Miten toimintatavat ovat muuttuneet edellisen ja nykyisen vuosikymmenen aikana?	22
9 Tutkimuksen toteutuksen pohdinta.....	23
9.1 Tutkimuksen tavoitteet ja niiden toteutuminen	23
9.2 Menetelmän soveltuvuus ja toteutus.....	23
9.3 Tutkimuksen eettisyys	24
10 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimuksen tarpeet.....	25
10.1 Aineiston luotettavuus.....	25
10.2 Tulosten luotettavuus.....	25
10.3 Jatkotutkimusaiheet	26
Lähteet.....	27

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta ja ajankohtaisuus

Poliisin yksi monista tehtävistä on valvoa ulkomaalaislain (UikL, 301/2004) noudattamista, jota se tekee muun muassa ulkomaalaisvalvonnan kautta. Valvonnan tarkoituksena on muun muassa torjua laitonta maassa oleskelua, ja sen toteuttamiseksi poliisille on säädetty tarkastusoikeus ulkomaalaisen maassa oleskelun edellytysten selvittämiseksi. Ulkomaalaisvalvonnan toimenpiteiden on oltava kuitenkin perusteltuja kokonaisarviointin suhteen, ja valvonnan pitää perustua viranomaisen yleisiin tietoihin ja kokemuksiin laittomasta maahantulosta ja oleskelusta.

Poliisi tarvitsee laittomasta maahantulosta valvonnan kohdistamiseksi tietoa ja kokemusta. Tätä samaa tietoa poliisi tarvitsee myös esitutkinnassa, muun muassa paljastaessaan ja tutkiessaan laittoman maahantulon järjestämistä tai ihmiskauppaa. Poliisin on siis tärkeä ymmärtää työnsä kannalta laitonta maahantuloa ja esimerkiksi sen toimintatapoja.

Opinnäytetyössäni tutkin Suomeen kohdistuvien laittoman maahantulon toimintatapoja, niin kutsuttuja modi operandeja. Tutkimuksessani kerään ja kokoan tietoa kirjallisuuskatsauksen avulla aiheesta. Kerätyn tiedon avulla vastaan tutkimuskysymyksiini, jotka esittelen myöhemmin tutkimuksessani.

Aihe on ajankohtainen muun muassa Suomen ja Venäjän välisen maarajan yli pyrkivien turvapaikanhakijoiden lisääntyneen määrän takia, jonka on puhuttu liittyvän Venäjän hybridi-vaikutukseen Suomessa. Tähän toimintaan usein liittyy eräs myöhemmin käsiteltävä laittoman maahantulon toimintatapa.

Viranomaisten asiakirjat ovat julkisuuslain (JulkL, 621/1999) 1 § mukaan lähtökohtaisesti julkisia, ellei niiden sisältö olisi salassa pidettävää julkisuuslain pykälän 24 perusteella. Laittomaan maahantuloon liittyvät asiakirjat voisivat olla salassa pidettäviä esimerkiksi julkisuuslain 24. pykälän 24. kohdan perusteella.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni on suunnattu laittoman maahantulon toimintatavoista tietoa haluaville, joita voivat olla esimerkiksi ulkomaalaisvalvontaa suorittavat yksittäiset virkamiehet Rajavartiolaitoksesta tai Poliisista. Tutkimus on pyritty pitämään kuitenkin helposti tavoitettavissa myös kyseisten alojen opiskelijoille, joilla ei ole pääsyä salattuun aineistoon. Tästä syystä tutkimus on täysin julkinen.

Opinnäytetyössäni tutkin laittoman maahantulon, lyhennettynä LAMA, toimintatapoja Suomessa. Rajaan käsittelyn ulkopuolelle salassa pidettävän materiaalin, jotta tutkimukseni ja sen tulokset ovat saavutettavampia ja läpinäkyvämpiä, joka lisää tutkimukseni luotettavuutta. Rajaan tutkimuskysymykseni käsittelemään vain Suomeen kohdistuvaa laitonta maahantuloa, jotta tulokset palvelisivat paremmin tutkimuksen kohderyhmää.

Rajaan tutkimukseni koskemaan kuluva ja edellistä vuosikymmentä. En käsittele aikaisempia edeltäviä vuosikymmeniä tutkimuksessani niiden toimintakentän eroavaisuuden takia.

Esimerkiksi Suomen Ulkomaalaislaki säädettiin vasta 2000-luvulla ja samanaikaisesti Euroopan unionissa säädettiin jäsenmaitaan velvoittavia maahantuloa määritteleviä asetuksia.

Rajaan käsittelyn ulkopuolelle myös laittoman maassaoleskelun toimintatapojen tutkimisen, sillä vaikka ne voivatkin olla seurausta laittoman maahantulon toimintatavoista, näin ei automaattisesti ole. Henkilön maahantulo voi olla laillista, mutta se voi myöhemmin muuttua laittomaksi maassaoleskeluksi.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Minkälaisia laittoman maahantulon toimintatapoja Suomessa esiintyy?
- Miten toimintatavat ovat muuttuneet edellisen ja nykyisen vuosikymmenen aikana?

Aiheeni liittyy laajempaan kokonaisuutena ulkomaalaisasioihin ja sen viitekehys on laitton maahantulo. Kokoan tietoa toimintatavoista ja tietoa yhdistämällä ja jäsentämällä pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen auttaa ymmärtämään syy-yhteyksiä toimintatapojen muutoksille, joka auttaa ennakoimaan myös tulevia muutoksia.

1.3 Tutkimusaineisto- ja menetelmä

Tutkimusaineistona käytän julkisia Poliisihallituksen ja Rajavartiolaitoksen raportteja laittomasta maahantulosta. Aineisto on pääosin saatavilla kyseisten viranomaisten omilta internet-sivuilta. Olen valinnut aineiston tutkimuskysymysten aikaväliltä ja kohdistanut sen ulkomaalaislain mukaisten toimijoiden tuottamiin raportteihin laittomasta maahantulosta ja sen toimintatavoista. Olen valinnut aineistooni vain kansallisia raportteja, enkä esimerkiksi Euroopan raja- ja merivartiostoviraston julkaisemia raportteja, jotta pystyn vastaamaan tutkimuskysymysten kansalliseen rajaukseen.

Tutkimusmenetelmänä käytän kirjallisuuskatsausta, jonka avulla kerään tutkimusaineistosta oleellisen tiedon tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Kirjallisuuskatsausmenetelmänä käytän kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, eli perinteistä kirjallisuuskatsausta, joka mahdollistaa aineiston valinnan ilman metodisten sääntöjen rajoittavaa vaikutusta. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella voidaan käsitellä laittoman maahantulon ilmiöitä laajasti, joka on tarpeellista tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi.

1.4 Tutkimuksessa käytetty analyysi

Käytän tutkimuksessani analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Olen kerännyt aineiston tutkimuskysymysten mukaisella rajauksella, jonka jälkeen olen tehnyt päätöksen merkitä aineistosta ylös vain Suomea koskevat laittoman maahantulon toimintatapoihin liittyvät asiat. Tämän jälkeen olen käynyt läpi aineiston päättämälläni tavalla, koonnut merkitsemäni asiat ylös ja teemoittanut ne tutkimuksessani erilleen toisistaan. Lopuksi olen kirjoittanut yhteenvedon esitetystä aineistosta.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Esittelen aluksi tutkimuskysymykseni, jonka jälkeen esittelen aiheeseen liittyvää teoriaa, lainsäädäntöä sekä käsitteitä koskien ulkomaalaisasioita sekä laitonta maahantuloa ja sen toimintatapoja. Tämän jälkeen esittelen käytetyn tutkimusmenetelmän teoriaa tarkemmin ja sen tavoitteita

ja toteutustapaa opinnäytetyössäni. Teoriaosuuteni käsittelee ulkomaalaislakia, laittoman maahantulon käsitteitä ja laittomaan maahantuloon liittyviä viranomaisraportteja. Teoriaosuuden jälkeen esittelen opinnäytetyöni tulokset ja johtopäätökset. Lopuksi vielä arvioin opinnäytetyöni tavoitteita, menetelmiä ja onnistumistani prosessissa, sekä tulosteni luotettavuutta.

2 Ulkomaalaisasioiden oleelliset käsitteet

2.1 Ulkomaalaislain tarkoitus ja sen valvojat

Ulkomaalaisasioihin liittyen yksi keskeisimmistä laeista on Ulkomaalaislaki (UikL, 301/2004). Kyseisen lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää ulkomaalaisasioita hyvän hallinnon mukaisesti ja oikeusturvasta huolehtien, perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen sekä Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset huomioon ottaen. (UikL 1§.)

Toteutettavia ulkomaalaisasioita ovat muun muassa hallitun maahanmuuton edistäminen sekä kansainvälisen suojelun antaminen. (UikL 1§.) Ulkomaalaislain noudattamisen valvonta on säädetty Poliisin, Rajavartiolaitoksen sekä Maahanmuuttoviraston tehtäväksi (UikL 212§).

2.2 Ulkomaalainen

Ulkomaalaislaki määrittelee ulkomaalaisen henkilönä, joka ei ole Suomen kansalainen. Sen lisäksi ulkomaalainen määritellään vielä kansalaisuuden perusteella Euroopan unionin kansalaiseksi, pohjoismaan kansalaiseksi tai kolmannen maan kansalaiseksi. (UikL 3§.)

Euroopan unionin kansalainen on nimensä mukaisesti Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen. Tähän rinnastetaan myös oikeuksiltaan Islannin, Liechtensteinin, Norjan sekä Sveitsin kansalaiset. (UikL 3§.)

Euroopan unionin kansalainen voi olla myös Pohjoismaan kansalainen. Pohjoismaan kansalaisiksi rinnastetaan Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaiset (UikL 157§).

Kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan taas kaikkia muita, kuin Euroopan unionin kansalaisia, taikka heihin rinnastettavia kansalaisia. (UikL 3§.) Kolmannen maan kansalainen voi kuitenkin olla Euroopan unionin kansalaisen perheenjäsen (UikL 154§).

2.3 Ulkoraja ja sisäraja

Ulkorajan ja sisärajan määritelmä on oleellinen rajanylityksen suhteen, sillä rajatarkastukset lähtökohtaisesti kohdistuvat ulkorajaliikenteeseen. Ulkoraja ja sisäraja määritellään tarkemmin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 562/2006, josta käytetään lyhyemmin nimeä Schengenin rajasäännöstö.

Sisärajat käsittävät Schengenin rajasäännösten jäsenvaltioiden yhteiset rajat. Tällaisia rajoja ovat muun muassa maa-, joki- ja järvirajat, mutta myös lentoasemat sisäisten lentojen osalta. (Schengenin rajasäännöstö 562/2006, 2. artikla.)

Ulkorajat käsittävät taas jäsenvaltioiden vastaavat rajat silloin, kun ne eivät ole sisärajoja. (Schengenin rajasäännöstö 562/2006, 2. artikla.) Ulkorajasta esimerkkinä on muun muassa Suomen ja Venäjän välinen maaraja.

2.4 Ulkomaalaisvalvonta

Ulkomaalaisvalvonnalla tarkoitetaan Ulkomaalaislain toteutumisen valvomista ja laittoman maassa oleskelun torjumista (UlkL 129a§). Sillä pyritään myös paikkaamaan sisärajan vapaasta liikkuvuudesta johtuvia puutteita Schengen-alueella (Ulkomaalaisvalvontaohje 2022, s.2).

Päävastuu sisämaan ulkomaalaisvalvonnasta on poliisilla. Poliisin pyynnöstä myös Rajavartiolaitos voi osallistua sisämaan ulkomaalaisvalvontaan. Yhteisoperaatioissa Poliisi johtaa ulkomaalaisvalvonnan toteuttamista. (Ulkomaalaisvalvontaohje 2022, s.2.)

Ulkomaalaisvalvonnan suorittamiseksi poliisilla sekä rajavartiolaitoksella on oikeus kysyä valvonnan kohteelta tietoja ja tarvittavia asiakirjoja tarkastettavan henkilöllisyydestä, kansalaisuudesta sekä oikeudesta olla maassa ja tehdä töitä. Tällainen tarkastus voidaan kohdistaa myös julkisrauhan suojaamaan tilaan sekä kulkuneuvossa oleville henkilöille, ja kulkuneuvo saadaan myös määrätä pysäytettäväksi tarkastuksen suorittamiseksi. Tämän lisäksi ulkomaalaisia palvelukseen ottaneelta työnantajalta on oikeus saada tiedot palveluksessaan olevista ulkomaalaisista ja heidän työnteko-oikeutensa perusteista. (UlkL 129b§.)

Kaikkien näiden toimenpiteiden edellytyksenä on, että se on perusteltua ulkomaalaisen henkilöllisyyden, kansalaisuuden, maassaolo-oikeuden tai työnteko-oikeuden selvittämiseksi. Sen lisäksi tarkastus on suoritettava aiheuttamatta kohtuutonta haittaa valvonnan kohteelle tai tarkastettavan tilan haltijalle. (UlkL 129b§.)

2.5 Rajatarkastus

Rajatarkastuksista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 562/2006, josta käytetään lyhyemmin nimeä Schengenin rajasäännöstö. Rajatarkastus tehdään ulkorajoilla rajanylitysliekenteessä kaikille henkilöille (Schengenin rajasäännöstö 562/2006, 8. artikla).

Rajatarkastuksessa suoritetaan joko vähimmäistarkastus tai perusteellinen tarkastus riippuen tarkastettavan kansalaisuudesta. Molemmista todetaan matkustusasiakirjan voimassaolo ja varmistetaan asiakirjan aitoudesta, mutta perusteellisessa tarkastuksessa tämän lisäksi selvitetään muun muassa toimeentuloon tarvittavia varoja sekä aiotun oleskelun kestoa ja tarkoitusta. (Schengenin rajasäännöstö 562/2006, 8. artikla.)

Vähimmäistarkastus kohdistetaan unionin lainsäädännön mukaisesti vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden piiriin kuuluviin henkilöihin. Kolmansien maiden kansalaisille taas tehdään perusteellinen tarkastus heidän saapuessaan maahan ja poistuessaan maasta. (Schengenin rajasäännöstö 562/2006, 8. artikla.)

2.6 Euroopan unionin kansalaisen maahantuloedellytykset

Euroopan unionin kansalaiselta edellytetään voimassa olevaa henkilötodistusta tai passia maahantulon yhteydessä. Jos vaadittavaa matkustusasiakirjaa ei ole, Euroopan unionin

kansalaiselle on varattava tilaisuus hankkia sellainen tai saada sellainen hänelle toimitetuksi, taikka muilla keinoilla osoittaa olevan Euroopan unionin kansalainen. (UikL 155§).

Pohjoismaan kansalaisella on lisäksi erioikeus Euroopan unionin kansalaiseen verrattuna. Pohjoismaan kansalaisen saapuessa Suomeen toisesta pohjoismaasta, häneltä ei poikkeuksellisesti vaadita maahantuloon passia. Pohjoismaan kansalaisen on kuitenkin luotettavalla tavalla pystyttävä osoittamaan henkilöllisyytensä ja kansalaisuutensa. (UikL 157§.)

2.7 Kolmannen maan kansalaisen maahantuloedellytykset

Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää voimassa olevaa rajanylitykseen oikeuttavaa matkustusasiakirjaa. Kolmannen maan kansalaiselta voidaan lisäksi edellyttää voimassa olevaa viisumia taikka oleskelulupaa. (UikL 11§.)

Kolmannen maan kansalaisen on matkustusasiakirjojen lisäksi pystyttävä tarvittaessa esittämään asiakirjoja suunnitellun oleskelunsa tarkoituksesta, sekä osoittamaan, että hänellä on toimeentulon tarvittavat varat, kun otetaan huomioon suunnitellun oleskelun kesto. Ulkomaalaisen maahantulon edellytyksenä on lisäksi se, ettei hänen katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita. (UikL 11§.)

Kolmannen maan kansalainen voi olla lisäksi samanaikaisesti Euroopan unionin kansalaisen perheenjäsen. Tällöin hänen maahantuloedellytyksensä on voimassa oleva passi, sekä tarvittaessa viisumi. (UikL 155a§.)

Euroopan unionin kansalaisen perheenjäsen saa tarvitsemansa viisumin maksutta ja nopeutettua menettelyä noudattaen (UikL 155a§). Euroopan unionin kansalaisen perheenjäseneltä, joka matkustaa perheenjäsenensä kanssa tai luokse, ei edellytetä toimeentuloon tarvittavia varoja eikä oleskelunsa tarkoitusta selvittäviä asiakirjoja maahantuloedellytyksenä. Muiden kuin EU-kansalaisten maahantulon edellytyksistä säädetään tarkemmin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 562/2006.

2.8 Matkustusasiakirja

Ulkomaalaisella on oltava Suomen tunnustama matkustusasiakirja maahan saapuessaan. Sen on sisällettävä käyttäjänsä nimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus. Matkustusasiakirjan pitää sisältää myös sen voimassaoloaika, antaja ja antopaikka. Matkustusasiakirjassa on myös oltava valokuva, josta sen haltija voidaan tunnistaa vaikeudetta. (UikL 14§.)

Ulkomaalaisen aviopuoliso ja hänen kuuttatoista vuotta nuoremmat yhdessä matkustusasiakirjan haltijan kanssa matkustavat lapsensa voivat käyttää ulkomaalaisen matkustusasiakirjaa, jos siinä on heidän nimensä ja syntymävuotensa sekä lisäksi aviopuolison ja seitsemän vuotta täytäneen lapsen valokuva. (UikL 14§.)

Suomen ulkoasiainministeriö ylläpitää listaa Suomen hyväksymistä matkustusasiakirjoista. Tämä lista on esillä muun muassa ulkoasiainministeriön internet-sivuilla. (Ulkoministeriön internet-sivut, 18.2.2024.)

2.9 Viisumi

Viisumi on ulkomaalaiselle myönnettävä lupa, jolla sallitaan hänen maahantulonsa ja oleskelunsa. Viisumi ei kuitenkaan poista muita maahantulon edellytyksiä, vaan viisumin haltijan on täytettävä muutkin vaadittavat maahantulon edellytykset. (UlkL 3§.)

Viisumit voidaan jakaa lyhytaikaisiin ja pitkäaikaisiin viisumeihin. Lyhytaikaisilla viisumeilla oleskelu voidaan sallia korkeintaan 90 päivän ajaksi 180 päivän jaksolla, kun taas pitkäaikaisilla viisumeilla oleskelu voidaan sallia pitemmäksi ajaksi kuin 90 päiväksi, mutta oleskelu voi kestää enintään yhden vuoden. (UlkL 3§.)

Lyhytaikaisiin viisumeihin sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 810/2009, lyhyemmin viisumisäännöstöä. Lyhytaikainen viisumi voidaan myöntää kertaviisumina, joka oikeuttaa yhteen maahantuloon, mutta myös toistuvaviisumina, joka oikeuttaa kahteen tai useampaan maahantuloon viisumin voimassaolon aikana. (Viisumisäännöstö 24 artikla.)

Lyhytaikaisten viisumien edellytyksenä on, ettei 90 oleskelupäivää ylitä 180 päivän tarkastelujakson sisällä. Viisumissa voidaan määrittää sallitut oleskelupäivät myös alle 90 päiväksi, jotta se vastaisi viisumihakemuksen yhteydessä esitettyä tarvittavaa oleskeluaikaa. (Viisumisäännöstö 24 artikla.)

Eri maiden kansalaiset määritellään viisumivelvollisiksi taikka viisumivapaiksi. Unionin kansalaiset ja heihin rinnastettavat luokitellaan esimerkiksi viisumivapaiksi, jolloin he voivat saapua ja oleskella Suomessa ilman viisumia pelkällä Suomen hyväksymällä matkustusasiakirjalla. Viisumivelvollisen ulkomaan kansalaisen maahantuloedellytyksenä taas on hyväksytyt matkustusasiakirjan lisäksi voimassa oleva viisumi. (UlkL 18§.)

Viisumivelvollisista ja viisumivapaista ulkomaan kansalaisista on säädetty yhteisesti Schengenvaltioiden välisellä asetuksella (UlkL 18§). Suomen ulkoasiainministeriö ylläpitää internet-sivullaan listaa ulkomaalaisten viisumintarpeista Suomeen, kuin myös listaa Suomen hyväksymistä matkustusasiakirjoista ja niiden viisumintarpeista. (Ulkoministeriön internet-sivut 2024.)

2.10 Oleskelulupa

Oleskelulupa on ulkomaalaiselle myönnettävä lupa toistuvasti saapua ja oleskella maassa (UlkL 3§). Se voidaan myöntää joko pysyvänä tai määräaikaisena, josta määräaikainen lupa voidaan myöntää joko tilapäisenä tai jatkuvana. Pysyvä oleskelulupa on taas voimassa toistaiseksi. (UlkL 33§.)

Oleskeluluvan osoittamiseksi ulkomaalaiselle annetaan oleskelulupakortti oleskeluluvan voimassaolon ajaksi, kuitenkin niin että kortti voi olla enintään 5 vuotta voimassa. (UlkL 33a§.) Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä on monia, kuten opiskelu, työnteko, pakolaisuus tai Suomen kansalaisen perheenjäsen. Näiden kaikkien oleskelulupatyyppeiden edellytyksistä säädetään tarkemmin ulkomaalaislaissa.

3 Laiton maahantulo ja sen käsitteet

3.1 Laiton maahantulo

Laiton maahantulo on ulkomaalaislain ja/tai Schengenin rajasäännösten määräysten vastaista ulkomaalaisen maahantuloa. Tällaista voi olla esimerkiksi ulkomaalaisen maahantulo ilman häneltä vaadittavia matkustusasiakirjoja, mutta myös maahantuloa muuten oikeudetta. (Niemi 2013, s.20.)

Laittomasta maahantulosta käytetään myös terminä laitonta maahanmuuttoa. Aiheen käsitteet eivät ole siis vakiintuneita. Laittomalla maahanmuutolla kuitenkin viitataan laitton maahantulon lisäksi myös laittoon maassaoleskeluun, joka terminä kuvaa laillisen maahantulon muuttamista laittomaksi maassaoleskeluksi. (Niemi 2013, s.20.)

3.2 Hallinnolliset seuraukset

Laiton maahantulo voi johtaa ulkomaalaisen pääsyn epäämiseen tai käännättämiseen pois Suomesta. Pääsyn epäämisestä säädetään Schengenin-rijasäännöstössä ja käännättämisestä säädetään ulkomaalaislaissa.

Molemmat ovat hallinnollisia prosesseja, joiden tarkoitus on ulkomaalaisen maasta poistaminen tilanteissa, joissa ulkomaalaisen maahantulon edellytykset eivät täyty. Pääsyn epäämisen ja käännättämisen yhteydessä voidaan ulkomaalaiselle määrätä myös maahantulokielto, josta säädetään tarkemmin ulkomaalaislaissa.

3.3 Rikosseuraukset

Laiton maahantulo voi täyttää myös Suomen rikoslaissa (RL, 39/1889) säädettyjen rikosten tunnusmerkistöjä, kuten valtionrajarikoksen tai maahantulokiellon rikkomisen tunnusmerkistön. Laittoon maahantuloon voi liittyä henkilöitä, jotka järjestävät tai auttavat järjestämään muita henkilöitä laittomasti Suomeen. Tällöin rikoslaissa puhutaan laitton maahantulon järjestämisestä.

3.3.1 Valtionrajarikos

Joka ylittää tai yrittää ylittää Suomen rajan ilman siihen oikeuttavaa matkustusasiakirjaa, viisumia, oleskelulupaa tai matkustusasiakirjaan rinnastettavaa muuta asiakirjaa tai muualta kuin luvallisesta maahantulo- tai maastalähtöpaikasta tai vastoin lakiin perustuvaa muuta kieltoa kuin maahantulokieltoa, on tuomittava valtionrajarikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. (RL17:7§.)

Valtionrajarikoksesta ei tuomita ulkomaalaista, joka tällaisen teon johdosta käännytetään tai karkoitetaan maasta, eikä ulkomaalaista, joka pakolaisuuden perusteella hakee turvapaikkaa tai oleskelulupaa Suomessa. Valtionrajarikoksesta ei tuomita myöskään ulkomaalaista, joka on tehnyt kyseisen teon sen vuoksi, että hän on ollut Rikoslain 25 luvun 3 tai 3a pykälässä tarkoitettun ihmiskaupan kohteena. (RL 17:7§.)

Jos valtionrajarikos, luvattoman oleskelun tai liikkumisen lyhytaikaisuus, kielletyn toimen laatu taikka muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtyjä on tuomittava lievästä valtionrajarikoksesta sakkoon. Mitä valtionrajarikoksen tuomittavuuden poikkeuksista säädetään, koskee myös lievää valtionrajarikosta. (RL 17:7a§.)

3.3.2 Maahantulokiellon rikkominen

Joka tulee Suomeen, vaikka hänelle on määrätty voimassa oleva ulkomaalaislain (301/2004) 150 §:n 1 momentissa tarkoitettu maahantulokielto tai mainitun lain 3 §:n 19 kohdassa tarkoitettua toisen Schengen-valtion antama jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/115/EY 3 artiklan 6 alakohdassa tarkoitettu maahantulokielto tai ulkomaalaislain 150 §:n 3 momentissa tai 170 §:n 1 momentissa tarkoitettu maahantulokielto, on tuomittava maahantulokiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. (RL 17:7b§.)

Maahantulokiellon rikkomisesta ei tuomita Schengenin tietojärjestelmässä maahantulokieltoon määrättyä ulkomaalaista, jonka maahantulo Suomeen on sallittu kauttakulkua varten henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/399 6 artiklan 5 kohdan a alakohdassa tarkoitettulla tavalla. (RL 17:7b§.)

3.3.3 Laittoman maahantulon järjestäminen

Joka tuo tai yrittää tuoda Suomeen tai Suomen kautta muuhun maahan ulkomaalaisen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa matkustusasiakirjaa, viisumia, oleskelulupaa tai matkustusasiakirjaan rinnastettavaa muuta asiakirjaa, tuo tai yrittää tuoda Suomeen tai Suomen kautta muuhun maahan ulkomaalaisen, jonka aikaisemmin mainittu asiakirja on väärä, väärennetty, myönnetty toiselle henkilölle taikka saatu viranomaiselta asiakirjan myöntämisen kannalta merkityksellisen totuudenvastaisen tai harhaanjohtavan tiedon avulla, lahjomalla viranomaisen tai virkamiehen väkivaltaisella vastustamisella, järjestää tai välittää aikaisemmin tarkoitettulle ulkomaalaiselle kuljetuksen Suomeen tai luovuttaa toiselle aikaisemmin tarkoitettua asiakirjan käytettäväksi maahantulon yhteydessä, on tuomittava laittoman maahantulon järjestämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 17:8§.)

Laittoman maahantulon järjestämisenä ei pidetä tekoa, jota erityisesti huomioon ottaen tekijän humanitaariset tai läheisiin perhesuhteisiin liittyvät vaikuttimet sekä ulkomaalaisen turvallisuuteen vaikuttavat olot hänen kotimaassaan tai vakinaisessa asuinmaassaan on pidettävä kokonaisuutena ottaen hyväksyttävistä syistä tehtynä. (RL 17:8§.)

Jos laittoman maahantulon järjestämisessä aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä tai rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. (RL 17:8a§.)

4 Laittoman maahantulon toimintatapoja

4.1 Rajan laitton ylittäminen

Rajan laitton ylittäminen laittoman maahantulon toimintatapana voi olla valtionrajarikoksen tunnusmerkistön mukaisesti rajan ylittämistä muualta kuin rajanylityspaikalta, mutta myös rajan ylittämistä rajanylityspaikalta yrittäen välttää rajatarkastus. Rajan laitton ylittäminen täyttää lähtökohdaisesti valtionrajarikoksen tunnusmerkistön, mutta kuten valtionrajarikoksen tunnusmerkistössä säädetään, jos ulkomaalainen teon takia päädytään käännyttämään, häntä ei valtionrajarikoksesta tuomita.

Vuonna 2012 turvapaikanhakijoiden kertoman mukaan yksi yleisistä maahantulon toimintatavoista Suomeen oli rajan ylittäminen kuorma-auton perävaunuun piilotettuna. Annetut kertomukset perustuivat todisteiltaan hakijoiden sanaan. (Poliisihallitus 2013, s.17.) Vuonna 2012 havaittiin, että laittomasti maahan tulevat saapuvat omatoimisemmin Suomeen, vaikka laittoman maahantulon taustalla olisi matkanjärjestäjä. (Poliisihallitus 2013, s.13.)

4.2 Väärät, väärennetyt tai väärin perustein saadut asiakirjat

Vääristä ja väärennetyistä asiakirjoista todistuskappaleena on määritelty rikoslain (RL 39/1889) 33 luvun 6 pykälässä, jonka mukaan väärä asiakirja on omiaan antamaan erehdyttävän kuvan alkuperästään tai antajansa henkilöllisyydestä. Väärennetyssä asiakirjassa taas sen sisältöä on oikeudettomasti muutettu jonkin todistelun kannalta merkityksellisen tiedon osalta.

Väärin perustein saadut asiakirjat ovat aitoja asiakirjoja, jotka on saatu oikealla prosessilla, mutta joiden saamiseksi on käytetty muuten vilpillisiä menetelmiä, kuten prosessissa valehtelua. Tällä tavalla saatu asiakirja voi olla esimerkiksi viisumi. (Sisäasiainministeriö 2012, s.27.)

Vuonna 2012 laittoman maahantulon toimintatavoista viisumin tai oleskeluluvan väärinkäyttäminen oli maahantulon toteuttamisessa tärkeässä roolissa (Poliisihallitus 2013, s.13). Samanlainen merkittävä rooli jatkui myös vuosina 2013 ja 2014 (Poliisihallitus 2014, s.10; Poliisihallitus 2015, s.20).

Vuonna 2012, syyteharkinnassa syyttäjät havaitsivat väärennetyjen matkustusasiakirjojen käyttämisen vähentyneen ja väärin perustein saatujen asiakirjojen käyttämisen lisääntyneen. Yhtenä selittäjänä tekijänä ilmiölle pidettiin asiakirjojen väärentämisen vaikeutumista niiden sisältämien turvatekijöiden parantumisen myötä. (Poliisihallitus 2013, s.14.) Edellä mainittu ilmiö oli syyttäjien mukaan ajankohtainen kysyttäessä myös vuosina 2013 ja 2014 (Poliisihallitus 2014, s.15; Poliisihallitus 2015, s.25).

Vuonna 2012 Suomen edustustot tekivät kielteisiä viisumipäätöksiä yhteensä 14 196 kappaletta. Näistä kielteisistä päätöksistä noin 20 prosenttia perustui hakuprosessissa esitettyihin väärennetyihin asiakirjoihin tai todistuksiin. (Poliisihallitus 2013, s.18.)

Vuonna 2012 opiskelijoiden oleskelulupia yritettiin hankkia väärennetyjen asiakirjojen avulla. Tällaisia väärennöksiä oli havaittu henkilöllisyyttä sekä opinto- tai työtodistusta koskevilla asiakirjoilla, mutta myös esimerkiksi sairausvakuutuksissa. Tämän lisäksi toimeentuloedellytysten

osoittamiseen vaadittavia varoja oli kierrätetty hakijalta toiselle tai varat olivat todellisuudessa olleet väliaikainen laina hakijalle. Tosiasiallisesti varat eivät olleet hakijan käytettävissä toimeentulon mahdollistamiseksi. (Poliisihallitus 2013, s.25.) Toimintatapa jatkui vuosina 2013 ja 2014 samanlaisena. (Poliisihallitus 2014, s.24; Poliisihallitus 2015, s.36).

Vuonna 2012 väärin perustein saaduissa työperusteisissa oleskeluluvissa haluttiin usein todellisuudessa perheenjäsenen tai sukulaisen luokse Suomeen, mutta koska perhesiteen perusteella oleskeluluvan saamiseksi ei ollut edellytyksiä, annettiin työstä ja hakijasta virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja, joiden avulla yritettiin luoda edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle. (Poliisihallitus 2013, s.24.) Toimintatapa jatkui samanlaisena myös vuosina 2013 ja 2014 (Poliisihallitus 2014, s.23; Poliisihallitus 2015, s.35).

Vuonna 2020 Rajavartiolaitos paljasti Suomessa toimineen rikollisliigan, joka toiminnallaan hankki väärennettyjä Suomen ja Iso-Britannian passeja laittoman maahantulon mahdollistamiseksi. (Rajavartiolaitos 2020, s.27.) Vuonna 2021 Euroopan kansalaisilta paljastui väärennettyjä asiakirjoja sisärajarakastusten yhteydessä, jota voidaan pitää poikkeuksellisena. (Rajavartiolaitos 2021, s.33.)

Vuonna 2022 Rajavartiolaitos paljasti poikkeuksellisen paljon rajanylityksissä matkustusasiakirjoja, jotka olivat vääriä tai väärennettyjä. Isoin kokonaisuus liittyi lähes 70 väärrään oleskelulupakorttiin, jotka olivat laadukkaita väärennöksiä. (Rajavartiolaitos 2022, s.21.)

Rajavartiolaitoksen paljastamat oleskelulupakortit jäljittelivät Schengen-maiden myöntämiä oleskelulupakortteja, ja sellaisen hankkineet laitonta maahantuloa yrittäneet ihmiset olivat maksaneet niistä useita tuhansia euroja järjestäjille. (Rajavartiolaitos 2022, s.21.)

4.3 Impostori

Impostori on henkilö, joka käyttää maahantulossaan aitoja asiakirjoja, jotka eivät todellisuudessa kuulu hänelle. (Poliisihallitus 2015, s.20.) Laittoman maahantulon toimintatapana impostori siis yrittää näyttää samalta kuin käyttämässään matkustusasiakirjassa oleva henkilö, ja tällä tavoin pyrkii uskottelemaan olevansa toinen henkilö, jonka maahantulon edellytykset olisivat kunnossa.

Vuonna 2012 syyttäjien viitatessa laittomassa maahantulossa väärennettyjen matkustusasiakirjojen käyttämisen vähentymiseen ja väärin perustein saatujen asiakirjojen lisääntymiseen, he kertoivat myös toiselle henkilölle myönnettyjen asiakirjojen käytön lisääntyneen. (Poliisihallitus 2013, s.14.) Ilmiö jatkui ajankohtaisena myös vuonna 2013 (Poliisihallitus 2014, s.15).

Vuonna 2014 laittomasti maahan pyrkivät, jotka käyttivät laittoman maahantulon järjestäjiä, tulivat usein maahan ilman saattajan läsnäoloa impostoreina. Heidän käyttämänsä asiakirjat olivat yleensä ilmoitettu kadonneiksi tai varastetuiksi. (Poliisihallitus 2015, s.20.)

Toisen henkilöllisyyden väärinkäyttöä pyritään estämään esimerkiksi biometrisillä tunnisteilla asiakirjoissa. Tästä hyvänä esimerkkinä on kehittyvä viisumeissa oleva sormenjälkitunniste. (Poliisihallitus 2014, s. 20.) Schengen-maiden yhteisen viisumijärjestelmän ”Visa Information System”, josta käytetään lyhennettä VIS, vuoden 2015 tavoite oli lisätä VIS-järjestelmästä puuttuvat lähtömaat järjestelmään. Suunnitelmiin kuului esimerkiksi sormenjälkitunnisteellisten VIS-viisumeiden myöntämisen aloittaminen Ukrainassa, Venäjällä, Kiinassa, Intiassa ja Nepalissa. (Poliisihallitus 2015, s.30.)

Schengen-maiden yhteiseen viisumijärjestelmään liittyviä pakollisia sormenjälkitarkastuksia rajatarkastuksissa alettiin Suomessa soveltaa 31.10.2014, kun taas Schengenin yhteinen viisumitietojärjestelmä otettiin käyttöön vasta siirtymäajan päätyttyä 11.10.2024. (Poliisihallitus 2015, s.31.)

Vuonna 2020 Rajavartiolaitoksen paljastama laittoman maahantulon järjestämisestä epäilty rikollisliiga hankki toiminnallaan myös aitoja Suomen ja Iso-Britannian passeja käytettäväksi importin toimesta laittomaan maahantuloon (Rajavartiolaitos 2020, s.27).

5 Laittoman maahantulon toimintatapojen esiintyvyys

5.1 Laiton maahantulo ulkorajoilla

Vuonna 2012 ulkorajoilla tapahtuneista laittoman maahantulon tapauksista pääosa paljastettiin lentoliikenteestä (Poliisihallitus 2013, s.14). Vuonna 2013 kesäkuussa Finnair aloitti säännölliset lennot Vietnamin Hanoista Helsinki-Vantaan lentokentälle, jonka lennoilta saapui tuolloin kesäkaudella 17 henkilöä laittomasti Suomeen. Kyseisten henkilöiden toimintatapana oli yrittää tulla maahan impostoreina, mutta myös ilman mitään matkustusasiakirjoja. (Poliisihallitus 2014, s.28.)

Vuoden 2014 merkittävä havainto liittyi rikollisryhmään, jonka epäiltiin järjestäneen henkilöitä Venäjältä Suomeen maiden välisen maastorajan yli. Asiaa tutkittiin törkeänä laittoman maahantulon järjestämisenä. (Poliisihallitus 2015, s.39.)

Loppuvuodesta 2015 ja alkuvuodesta 2016 Suomeen saapui Venäjältä maarajan yli Suomeen noin 1750 turvapaikanhakijaa. Turvapaikanhakijoiden saapuminen käytännössä loppui Venäjän rajavartiolaitoksen alkaessa rajoittaa henkilöiden pääsyä omalle raja-alueelleen. (Poliisihallitus 2017, s.31.)

Vuonna 2018 Rajavartiolaitoksella oli tutkinnassa laittoman maahantulon järjestämisrikos, jossa Suomesta Venäjälle matkanneen henkilön epäiltiin palatessaan takaisin Suomeen kuljettaneen kolme henkilöä autollaan Suomen ja Venäjän maarajan läheisyyteen ja jättäneen henkilöt Venäjän puolelle, josta kyseiset kolme henkilöä olivat yöllä kävelleet maarajan yli Suomeen. Nämä kolme henkilöä olivat alun perin saapuneet Venäjälle jalkapallon MM-kisojen aikaisilla Fan ID-korteilla. (Rajavartiolaitos 2018, s.27.)

Vuoden 2018 Fan ID-kortit korvasivat kisojen aikana normaalisti Venäjälle tarvittavan viisumin. Epäilty mies vetosi esitutkinnassa, ettei tiennyt kuljettamiensa miesten aikomuksista ylittää maaraja laittomasti. Kuljetetut kolme miestä olivat kaikki kotoisin samasta maasta, ja epäilyllä oli tähän maahan sukutaustaa. (Rajavartiolaitos 2018, s.27.)

Vuonna 2019 Rajavartiolaitos otti kiinni kaksi henkilöä, jotka olivat ylittäneet maarajan Venäjältä Suomeen. Tieto laittomasti Suomeen pyrkivistä henkilöistä oli tullut aikaisemmin Venäjän rajavartiolaitolta. (Rajavartiolaitos 2019, s.23.)

Vuoden 2019 Rajavartiolaitoksen tutkinnassa kävi ilmi, että kiinniotetut henkilöt kuuluivat ryhmään, jonka tavoite oli päästä Suomeen ja hakea turvapaikkaa, ja että kansainvälinen rikollisryhmä oli yrittänyt järjestää henkilöt laittomasti maahan maksua vastaan. Rikollisryhmän

toimintatapana oli ollut rekrytoida avuksi Suomessa asuvia ulkomaalaisia, sekä ohjata maahan laittomasti pyrkiviä henkilöitä reaaliajassa puhelimen sovelluksien avulla, kuten viesti- ja kartta-sovelluksilla. (Rajavartiolaitos 2019, s.23.)

5.2 Laiton maahantulo sisärajoilla

Vuonna 2012 Suomen ja Ruotsin välinen avoin maaraja helpotti laitonta maahantuloa Suomeen, ja vuonna 2012 suurin osa laittomasti Suomessa tavatuista henkilöistä saapuikin Suomeen sisärajojen kautta ja yleisimmin Ruotsin kautta. (Poliisihallitus 2013, s.10.)

Vuonna 2012 myös Suomen ja Ruotsin välinen lähes vapaa laivaliikenne helpotti laitonta maahantuloa Suomeen. (Poliisihallitus 2013, s.10.) Vuonna 2014 Ruotsin ja Suomen välisessä laivaliikenteessä laitonta maahantuloa tavattiin eniten sisärajaliikenteessä (Poliisihallitus 2015, s.20).

Vuonna 2013 syyttäjät Helsingistä ja Länsi-Suomesta pitivät laivamatkaa Tukholmasta Suomeen yleisimpänä laittoman maahantulon järjestämisen toimintatapana. Tässä toimintatavassa laitton maahantulon järjestäjä matkusti laivalla Suomesta Tukholmaan ylimääräisen matkalipun kanssa, ja takaisin Suomeen tullessaan toi mukanaan ulkomaalaisen, jolla ei ollut maahantulon edellytyksiä. (Poliisihallitus 2014, s.15.)

Vuoden 2013 tapauksissa syytetty vetosi kiistämisessään usein puolustuksena siihen, että hän ja mukana tuotu ulkomaalainen olivat tavanneet Tukholmassa sattumalta ja ylimääräinen lippu oli ollut alun perin matkakaverille, joka viime hetkellä ei ollut osallistunutkaan matkalle. (Poliisihallitus 2014, s.15.)

Vuonna 2014 muutama laittoman maahantulon tapauksista tulivat Kööpenhaminasta, Madridista ja Wienistä tulevilta lennoilta. (Poliisihallitus 2015, s.20). Vuonna 2018 taas Rajavartiolaitos paljasti Helsinki-Vantaan lentoliikenteestä tapauksia, joissa matkustusasiakirjana oli käytetty EU-maan henkilökorttia. Yhdessä tapauksessa henkilökortti oli väärä, ja toisessa henkilökorttia oli käytetty impostorin toimesta. (Rajavartiolaitos 2018, s.27.)

Vuonna 2020 sisärajoilla havaittiin huomattavasti laittoman maahantulon tapauksia. Tuolloin sisärajojen partioinnin määrä ja kattavuus olivat kasvaneet. (Rajavartiolaitos 2020, s.13.) Myös vuonna 2021 partiointi pysyi määrällisesti korkealla sisärajoilla ja laittoman maahantulon tapaukset kohdistuivat huomattavasti sisärajoille (Rajavartiolaitos 2021, s.21).

Vuonna 2020 sisärajojen valvonta ja sisärajatarkastukset palautettiin Suomeen koronapandemian torjumiseksi (Rajavartiolaitos 2020, s.4). Myös maahantuloedellytykset olivat muuttuneet väliaikaisesti kansanterveydellisistä syistä, jolloin merkittävänä perusteena esimerkiksi käännyttämiselle tai pääsyn epäämiselle olikin uusien maahantuloedellytysten täyttämättä jättäminen. (Rajavartiolaitos 2020, s.21.) Käännyttämisen ja pääsyn epäämisen pääasiallinen syy jatkui samanlaisena myös vuonna 2021 (Rajavartiolaitos 2021, s.27).

Vuonna 2020 laittoman maahantulon toimintatapana havaittiin laajemmin uusi ilmiö väärentää työsopimuksia ja kutsukirjeitä täyttääkseen uudet tiukemmat maahantulon edellytykset koronarajoitusten ollessa voimassa, ja kyseisien tapauksien tosiasialliset maahantulon syyt olivat jotain muuta, kuin työnteko väitetyissä työtehtävissä. (Rajavartiolaitos 2020, s.27.)

Vuonna 2021 koronapandemian takia tehtyjen maahantulorajoitusten lieventyessä monialarikollisryhmät sekä yksittäiset henkilöt yrittivät laittomasti maahan Ruotsista Suomeen, jonka takia valtionrajarikoksien sekä lievien valtionrajarikoksien määrä kasvoi moninkertaisesti. Kasvu oli moninkertaista verrattuna jopa koronapandemiaa edeltävään aikaan. (Rajavartiolaitos 2021, s.33.)

6 Tutkimus- ja analyysimenetelmät

6.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimustapana

Tässä tutkimuksessa käytetään tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsausta, jossa jo olemassa olevaa tietoa, kuten esimerkiksi alkuperäistutkimuksia, tunnistetaan, arvioidaan, tulkitaan sekä yhdistetään. Kirjallisuuskatsauksen avulla tutkimuksista on tarkoitus koota tiivistetty ja olennainen tieto aihepiiristä. Lisäksi sen avulla on tarkoitus tehdä ennalta asetettuun tutkimuskysymykseen keskeiset johtopäätökset. (Vilkkä 2023, s.10.)

Alkuperäistutkimuksien tutkimisella luodaan uusien käytäntöjen lisäksi uusia tutkimuskysymyksiä ja kirjallisuuskatsauksen voidaan nähdä olevan keino syventää ja laajentaa aihepiirin asiantuntemusta. Sen avulla saadaan tutkittavasta ilmiöstä ja sen aiemmasta tutkimuksesta kokonaiskuva. (Vilkkä 2023, s.6.) Kirjallisuuskatsaus on osa niin laadullista kuin määrällistä tutkimusta (Vilkkä 2023, s.10). Tutkimuksessani käytän kirjallisuuskatsausta laadullisena tutkimuksena.

Laadullinen tutkimus, eli kvalitatiivinen tutkimus, käsittelee aineistoa ja analyysia eri tavalla kuin sen vastakohtana pidetty määrällinen tutkimus, eli kvantitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa ja analyysia ei tarkastella numeraalisesti. (Eskola 1998, s.11.)

Laadulliselle tutkimukselle tyypillinen piirre on esimerkiksi aineisto, joka sisältää tekstiä. Tällainen laadullinen aineisto voi olla tutkijan itse tuottamaa, kuten haastattelut, mutta myös tutkijasta riippumatonta, kuten muuten tuotettua kirjallista aineistoa. Suurin osa laadullisesta tutkimuksesta pitää sisällään myös osallistumisen tutkittavan elämään. Tämä ei kuitenkaan ole ehdotonta laadullisen tutkimuksen tekemiselle. (Eskola 1998, s.13.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston otanta voi olla varsin suppeaa, mutta sen analysoimisessa pyritään olemaan mahdollisimman perusteellisia. Tällöin tieteellisyyteen vaikuttaa enemmän aineiston laatu kuin sen määrä. (Eskola 1998, s.15.)

Käyttämäni kirjallisuuskatsauksen menetelmä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jota kutsutaan myös traditionaaliseksi kirjallisuuskatsaukseksi. Luonteeltaan sitä voidaan pitää yleiskatsauksena, jonka toteuttamiseen liittyvät säännöt eivät ole tiukkoja tai tarkkoja. (Salminen 2011, s.6.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytetään laajoja aineistoja ilman, että metodiset säännöt vaikuttaisivat aineiston valinnan rajaamiseen. Myös tutkimuskysymysten rajaus on väljempää verrattuna muihin katsaustyypeihin, kuten systemaattiseen katsaukseen tai meta-analyysiin. Tiukkojen sääntöjen puutteesta huolimatta kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella pystytään laajalaiseenkin kuvaukseen tutkittavasta ilmiöstä ja tarpeen mukaan ilmiön ominaisuuksien luokitteluunkin on mahdollista. (Salminen 2011, s.6.)

6.2 Kirjallisuuskatsauksen tavoitteet ja toteuttaminen

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena voi olla muun muassa suositusten rakentaminen tai erilaisten menetelmien löytäminen, mutta myös tutkimuksen avulla jo tiedetyn aiheen kuvaaminen, ja sen kautta aikaisemman tutkimuksen tietoaukkojen löytäminen. Kirjallisuuskatsauksessa pyritään kuralaisuuteen kirjallisuuskatsauksen tyylistä huolimatta. Kaikkiin niistä liittyy pyrkimys luotettavuuteen, pätevyYTEEN sekä yleistettävyyteen, ja se näkyy tarkkuudessa ja läpinäkyvyydessä menettelytapojen toteuttamisen suhteen. (Vilka 2023, s.11.)

Kirjallisuuskatsauksen toteuttamiseen liittyy myös kriittisyys siitä mitä tekee ja ajattelee. Tekijän on reflektoitava ajatuksiaan ja prosessin vaiheita, ja sitä miten ne vaikuttavat kirjallisuuskatsauksen päätelmiin ja tuloksiin. (Vilka 2023, s.13.)

Systemaattisuus kuuluu myös kirjallisuuskatsauksen menettelytapaan, ja sen avulla vaiheet etenevät järjestelmällisesti ja ennalta määritellysti. Systemaattisuuden avulla myös olennainen tieto tunnistetaan perustellummin tutkimuksista, ja siten vähennetään tutkimuksen epäjohton mukaisuuteen liittyviä riskejä ja tutkijan subjektiivisuudesta johtuvia virheitä. (Vilka 2023, s.14.)

6.3 Kirjallisuuskatsaus ja sisällönanalyysi

Kirjallisuuskatsauksen aineistoa voidaan analysoida sisällönanalyysillä, vaikka kirjallisuuskatsaus tutkimuksena olisikin teoreettinen. (Tuomi 2018, s.102.) Sisällönanalyysi on kirjallisuuskatsauksessa tapa tarkastella tutkimustietoa tiivistetysti. Sen prosessiin kuuluva aineiston luokittelu ei siis itsessään ole kirjallisuuskatsauksen tulos. (Tuomi 2018, s.103.)

Sisällönanalyysi on käyttökelpoinen analyysimenetelmä oikeastaan kaikissa perinteisissä laadullisissa tutkimusmenetelmissä ja se soveltuu monenlaiseen tutkimukseen (Tuomi 2018, s.78). Sisällönanalyysin toteutuksen onnistumiseksi on tärkeää rajata tutkimuskysymys tarkasti ja poimia aineistosta vain tutkimuskysymyksen kannalta oleellinen tieto (Tuomi 2018, s.79).

Sisällönanalyysi etenee vaiheittain ja sen ensimmäisessä vaiheessa päätetään mikä aineiston sisällössä on tutkimuksen kannalta oleellista ja kiinnostavaa. Tämän jälkeen aineisto käydään läpi, jonka aikana siitä merkitään ylös vain aikaisemman päätöksen mukainen sisältö. Kaikki muu aineistossa oleva materiaali jätetään tämän jälkeen pois tutkimuksen ulkopuolelle. (Tuomi 2018, s.78.)

Aineiston läpikäymisen jälkeen merkityt asiat kootaan yhteen ja erilleen muusta aineistosta, jonka jälkeen kerätty aineisto luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitellään. Tästä prosessoidusta aineistosta kirjoitetaan lopulta yhteenveto. (Tuomi 2018, s.78.)

7 Tutkimuksen tulokset

7.1 Yleistä

Tutkimuksessa tutkittiin laittoman maahantulon toimintatapoja Suomessa tutkimusaineistona olleiden Poliisihallituksen ja Rajavartiolaitoksen raporttien kautta. Tutkimusaineistosta kerättiin

tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi oleellinen aineisto, joka esitettiin tutkimuksessa teoriaosuudessa. Tutkimustuloksissa kootaan teoriaosuuteen kerätty aineisto.

7.2 Tutkimustulokset

Suomessa esiintyy laittoman maahantulon toimintatapana esimerkiksi rajan fyysistä laitonta ylittämistä. Toimintatapana sitä esiintyy esimerkiksi Suomen ja Venäjän maarajalla kävelemällä maastorajan yli. Turvapaikanhakijoiden vuonna 2012 kertoman mukaan myös kuorma-auton perävaunuun piilotettuna matkustaminen rajan yli on yksi käytetty toimintatapa.

Laittoman maahantulon toimintatapana Suomessa esiintyy myös vääriä, väärennettyjä ja väärin perustein saatuja asiakirjoja. Suomessa on esiintynyt esimerkiksi laittoman maahantulon yrityksiä väärillä oleskelulupakorteilla, jotka ovat jäljitelleet Schengen-maiden myöntämiä oleskelulupakortteja. Laittomaan maahantuloon käytetystä asiakirjasta on myös esimerkiksi paljastettu väärä EU-maan henkilökortti.

Laittomaan maahantuloon tarkoitettuja väärennettyjä asiakirjoja on esiintynyt esimerkiksi Suomen ja Iso-Britannian passeina, mutta esimerkiksi koronarajoitusten ollessa voimassa tavattiin laajempaan ilmiönä väärennettyjä työsopimuksia ja kutsukirjeitä ihmisten yrittäessä kiertää tiukentuneita maahantulorajoituksia.

Väärin perustein saatuina asiakirjoina on käytetty esimerkiksi viisumeita tai oleskelulupia. Viisumeita on yritetty hankkia esimerkiksi hakuprosessissa esitetyillä väärennetyillä asiakirjoilla. Oleskelulupia on yritetty hankkia esittämällä myös väärennettyjä asiakirjoja. Oleskelulupia on yritetty hankkia myös muuten vilpillisin keinoin, kuten kierrättämällä toimeentulon osoittamiseksi vaadittavia varoja opiskelijan oleskeluluvan saamiseksi.

Laittoman maahantulon toimintatapana impostori on myös käytössä. Toimintatapaa on esiintynyt Suomen ja Iso-Britannian passien käyttämisessä ja EU-maan henkilökortin suhteen. Toimintatapaa on käytetty myös esimerkiksi vuonna 2013 Hanoiin Vietnamista tulleilla lennoilla.

Poliisihallituksen vuonna 2013 julkaiseman raportin mukaan laitton maahantulo tapahtuu omatoimisesti, vaikka taustalla vaikuttaisikin laittoman maahantulon järjestäjä. Esimerkiksi vuonna 2019 Rajavartiolaitoksen tutkinnassa havaittiin laittoman maahantulon järjestäjien ohjaavan reaaliajassa Suomen ja Venäjän välisen maarajan yli pyrkiviä puhelinsovellusten avulla.

Edellisellä vuosikymmenellä syyttäjien syyteharkinnassa tehtyjen havaintojen mukaan laittomassa maahantulossa käytettyjen väärennetyjen matkustusasiakirjojen on havaittu vähenevän vuosina 2012–2014, ja samanaikaisesti väärin perustein saattujen asiakirjojen sekä impostori toimintatavan käyttämisen on havaittu lisääntyneen.

Väärät tai väärennetyt matkustusasiakirjat eivät kuitenkaan ole kadonneet toimintatapana nykyisen vuosikymmenen aikana syyttäjien vuonna 2012–2014 tekemistä havainnoista huolimatta. Esimerkiksi vuonna 2022 Rajavartiolaitos paljasti rajanylitysliikenteestä lähes 70 väärää oleskelulupakorttia, jotka liittyivät samaan kokonaisuuteen. Kyseiset oleskelulupakortit olivat laadukkaasti väärennetyt muistuttamaan Schengen-maiden myöntämiä oleskelulupakortteja.

Poliisihallituksen julkaisemien vuosia 2012–2014 käsittelevien raporttien mukaan viisumin väärinkäyttäminen oli tuolloin tärkeä osa laitonta maahantuloa. Esimerkiksi impostori toimintatapaa

on pyritty estämään jo vuodesta 2014 asti asiakirjoihin lisättyjen biometrinen tunnistusten avulla, esimerkiksi viisumeihin liitetyillä sormenjäljillä, joiden vertaamista viisumin esittäjään on sovellettu rajatarkastuksissa Suomessa jo vuodesta 2013 lähtien.

Nykyisen vuosikymmenen aikana on havaittu myös poikkeuksellisesti vuonna 2021 Euroopan kansalaisten käyttäneen väärennettyjä asiakirjoja sisäraajatarkastusten yhteydessä. Tuolloin sisäraajatarkastukset olivat palautettu koronaviruksen takia ja maahantulon edellytyksiä oli tiukennettu myös Euroopan kansalaisten osalta koronaviruksen leviämisen estämiseksi.

8 Johtopäätökset

8.1 Yleistä

Tutkimus käsitteli laittoman maahantulon toimintatapoja Suomessa ja niiden muutoksia edellisellä ja nykyisellä vuosikymmenellä. Tutkimus alkoi teoriaosalla, jossa esiteltiin aiheen kannalta oleellista lainsäädäntöä sekä käsitteitä, jotta tutkimustuloksia on mahdollista ymmärtää paremmin laittoman maahantulon kontekstissa. Teoriaosassa esitettiin myös Poliisihallituksen ja Rajavartiolaitoksen raporttien sisältö oleellisin osin tutkimuskysymyksiin vastaamisen suhteen.

Tutkimuksen alussa määriteltiin tutkimuskysymykset, joiden vastaamiseksi tutkimus on suoritettu. Tutkimuskysymyksiin on haettu vastauksia johtopäätöksessä sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksessa käytetyt tutkimuskysymykset ovat:

- Minkälaisia laittoman maahantulon toimintatapoja Suomessa esiintyy?
- Miten toimintatavat ovat muuttuneet edellisen ja nykyisen vuosikymmenen aikana?

8.2 Minkälaisia laittoman maahantulon toimintatapoja Suomessa esiintyy?

Suomessa esiintyy laittoman maahantulon toimintatapojen variaatioita monipuolisesti ja kohdistuen ulkorajoille ja sisärajoille. Rajan fyysisesti laitton ylittäminen kohdistuu ulkorajoilla pääosin Suomen ja Venäjän väliselle maarajalle. Suomen ja Venäjän maaraja on pitkä, ja vaikka Rajavartiolaitos oletetusti kohdistaa siihen valvontaa, rajanylitykseen puuttuva lähin partio voi olla rajan ylittävistä henkilöstä suhteellisen pitkän matkan päässä. Tämän toimintatavan estämiseen on menneisyydessä vaikuttanut paljon myös Venäjän rajavartiopalvelun toiminta Venäjän puolella.

Sisärajan fyysisesti laitton ylittäminen kohdistuu Suomeen esimerkiksi meriteitse Ruotsista. Tämä luultavimmin johtuu siitä, ettei maahantulovalvonta sisärajoilla ole järjestelmällistä ja verrattavissa ulkorajojen rajatarkastuksiin, ja siten rajan ylittäminen sisärajalta ilman viranomaisvalvontaa on todennäköisempää.

Rajan fyysisesti laitonta ylittämistä ei aineiston perusteella ole havaittu lentoliikenteessä. Tämä tuntuu luonnollisesta tilalta ottaen huomioon lentoliikenteen ja lentokenttien tarkat säännöt ja määräykset. Lentokentillä rajanylitys kohdistuu rajanylityspaikoille ja rajan ylittäminen muualta on huomattavasti vaikeampaa lentokentän ollessa hyvin eristetty ja valvottu alue.

Lentoliikenteessä lentoyhtiöt myös usein vaativat matkustusasiakirjaa lähtömaissa monissa lentokentän vaiheissa, muun muassa lähtötarkastuksessa ja portilla lentokoneeseen noustessa, jolloin sen puuttuminen oletetusti johtaa siihen, ettei asiakasta alun perinkään oteta lähtömaassa lentokoneeseen. Lentoliikenteessä on kuitenkin esiintynyt esimerkiksi vuonna 2013 hetkellinen ilmiö, jossa kesälle avatusta Vietnamin lennosta on tullut henkilöitä rajatarkastukseen muun muassa ilman mitään matkustusasiakirjoja. Aineistosta ei saa selville ovatko matkustusasiakirjat kuitenkin aluksi olleet mukana henkilöillä, jotka he ovat esittäneet lentohenkilökunnalle lähtömaassa ja siten päässeet myös lentokoneeseen.

Myös vääriä, väärennettyjä tai väärin perustein saatuja asiakirjoja käytetään monipuolisesti laitoman maahantulon toimintatapoina Suomessa. Vääristä matkustusasiakirjoista esimerkkinä on muun muassa vuonna 2022 Rajavartiolaitoksen rajanylityksissä paljastamat väärät oleskeluluvat. Väärin perustein saaduista matkustusasiakirjoista esimerkkinä on muun muassa vuosien 2012–2014 aikana opiskelijoiden oleskelulupien vilpillinen hankkiminen väärennetyillä todistuksilla ja kierrätetyillä rahavaroilla. Myös esimerkiksi vuonna 2012 Suomen edustustojen kerrottiin tehneen kielteisiä viisumipäätöksiä esitettyjen väärennetyjen asiakirjojen perusteella. Toimintatapana väärät, väärennetyt tai väärin perustein saadut asiakirjat sopivat kaikkiin rajamuotoihin, eikä toimintatavan voida nähdä kohdistuvan vain yhteen rajamuotoon.

Impostori toimintatapana on myös käytössä Suomessa ja sen käyttämistä ei ole rajoitettu pelkästään ulkorajalle tai sisärajalalle. Esimerkiksi vuonna 2014 Poliisihallituksen raportin mukaan impostori oli laittomasti maahan pyrkivien useasti käyttämä toimintatapa silloin, kun taustalla oli laittoman maahantulon järjestäjä. Myös vuoden 2020 paljastettu rikollisliiga hankki laitonta maahantuloa varten aitoja Suomen passeja impostori toimintatapaa varten.

8.3 Miten toimintatavat ovat muuttuneet edellisen ja nykyisen vuosikymmenen aikana?

Laittoman maahantulon toimintatavat eivät ole kadonneet edellisen vuosikymmenen ajoilta. Toimintatapoina esiintyy edelleen rajan fyysistä laitonta ylittämistä sekä vääriä, väärennettyjä tai väärin perustein saatuja asiakirjoja. Myös impostori toimintatapana ei ole kadonnut mihinkään. Impostorin toimintatavassa on kuitenkin tapahtunut pieniä muutoksia yleisellä tasolla.

Esimerkiksi vuosina 2012–2014 syyttäjien havaintojen mukaan toimintatapana väärennetyt matkustusasiakirjat vähentyivät ja samaan aikaan impostori toimintatapana yleistyi. Poliisihallituksen raportissa todettiinkin tuolloin, että selittävänä tekijänä ilmiölle voisi olla asiakirjojen turvatekijöiden laadun parantuminen, ja sitä kautta väärennysten tuottamisen vaikeutuminen laittomassa maahantulossa.

Matkustusasiakirjojen turvatekijöiden parantumisen myötä on oletettavaa, että väärin ja väärennetyjen asiakirjojen toimintatavan onnistumiseksi, väärennysten on oltava entistä laadukkaampia verrattuna edelliseen vuosikymmenen. Vuonna 2022 Rajavartiolaitos paljastikin lähes 70 laadukkaasti väärennettyä oleskelulupaa. Näin runsas määrä laadukkaita väärennöksiä osoittaa toimintatavan kehittyneen paljon ja pysyvän ainakin tiettyjen toimijoiden tekemänä turvatekijöiden laadun perässä.

Impostori toimintatapana ei ole syrjäyttänyt väärennöksien käyttämistä kokonaan, vaikka syyttäjät edellisellä vuosikymmenellä ovat havainneet väärennysten vähentyneen ja impostorien lisääntyneen. Tämä voi johtua muun muassa vuoden 2014 Poliisihallituksen havainnosta, että

impostorien käyttämät asiakirjat ovat yleensä ilmoitettu kadonneiksi tai varastetuiksi. Tämä oletusti vaikeuttaa laitonta maahantuloa rajatarkastuksen tai muun viranomaiskontrollin läpi. Toinen impostori toimintatapaan liittyvä vaikeus on löytää tarpeeksi saman näköinen henkilö, jonka matkustusasiakirjalla pystyisi huijaamaan asiakirjaa tarkistavia yksittäisiä virkamiehiä.

Impostori toimintatapana on muuttunut myös merkittävästi johtuen esimerkiksi viisumien kehityksestä biometrisistä tunnisteista, joiden vertaamista esittäjäänsä on käytetty rajatarkastuksissa Suomessa jo vuodesta 2014. Vaikka impostori pystyisi harhauttamaan kasvokuvalla asiakirjaa tarkastavaa virkamiestä, viimeistään biometrinen tunnistepaljastaa impostorin. Paljastumisen edellytyksenä on, että viisumin biometristä tunnistetta todellisuudessa verrataan esittäjäänsä biometriseen tunnisteseen.

Toimintatapana Suomen ja Venäjän maaraajan fyysinen ylittäminen laittomasti on ollut käytössä pitkään. Toimintatavan torjumisessa Venäjän rajavartiopalvelulla on ollut vuosien varrella ennalta estävä rooli. Poliisihallituksen vuoden 2017 raportin mukaan vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden saapuminen Suomeen Venäjän puolelta loppui Venäjän rajoittaessa turvapaikanhakijoiden pääsyä Venäjän omalle raja-alueelle. Myös esimerkiksi vuonna 2019 Rajavartiolaitos otti kaksi henkilöä kiinni maaraajan laittomasta ylittämisestä, johon liittyvä tieto oli tullut Venäjän rajavartiopalvelulta.

Oletusti nykyisessä vallitsevassa tilanteessa, jossa Suomi on Naton jäsen ja suhteet Venäjään ovat heikentyneet, Venäjän rajavartiopalvelun ennalta estävään rooliin Suomeen kohdistuvassa laittomassa maahantulossa voi kohdistua muutoksia. Tämä voi vaikuttaa toimintatavan lisääntymiseen verrattuna edelliseen vuosikymmeneen.

9 Tutkimuksen toteutuksen pohdinta

9.1 Tutkimuksen tavoitteet ja niiden toteutuminen

Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä julkista tietoa Suomessa esiintyvistä laittoman maahantulon toimintatavoista ja niiden muutoksista kirjallisuuskatsauksen avulla tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Tutkimuskysymykset ja niiden vastaukset oli suunnattu aiheesta tietoa haluaville, kuten ulkomaalaisvalvontaa suorittaville virkamiehille ja sellaisiksi opiskeleville, Rajavartiolaitoksessa ja Poliisissa.

Tutkimukseni onnistui vastaamaan tutkimuskysymyksiini kohtalaisen hyvin, vaikka tutkimukseni käyttämäni aineisto olikin julkista eikä salassa pidettävää. Tutkimuksessa sain esiteltäviä Suomessa käytettäviä laittoman maahantulon toimintatapoja, kuten rajan fyysisesti laitonta ylittämistä, vääriä, väärennettyjä ja vääriin perustein saatuja asiakirjoja sekä impostori toimintatavan käyttämistä. Tutkimus onnistui esittämään myös joitain toimintatapoihin vaikuttaneita muutoksia edellisen ja nykyisen vuosikymmenen aikana.

9.2 Menetelmän soveltuvuus ja toteutus

Vuosikymmenten aikaisten muutosten selvittämiseksi ja erilaisten laittoman maahantulon toimintatapojen kartoittamiseksi vastaaviin tuloksiin ei todennäköisesti olisi päästy esimerkiksi haastattelututkimuksella. Vaikka aineiston kasaamiseksi olisi löytynyt asiasta tietäviä henkilöitä,

käsiteltävät asiat ovat valtakunnallisia ja niiden ajallinen ikkuna on erittäin pitkä. Tästä syystä haastattelututkimuksen luotettavuuden uskottavuutta olisi vähentänyt esimerkiksi inhimilliset syyt, kuten ihmisen muistin rajallisuus ja mahdollisuus väärin muistamiseen.

Haastattelututkimuksessa ongelmaksi olisi myös muodostunut julkisen ja salassa pidettävän tiedon erittely haastattelun aikana. Haastattelututkimuksessa haastateltavan olisi ollut vaikea erottaa kuinka laajasti hän voi kertoa laittoman maahantulon toimintatavoista ja niiden muutoksista ilman, että haastattelun sisältö olisi salassa pidettävää. Esimerkiksi ajankohtaisia ilmiöitä tai tarkkoja kuvauksia laittomista maahantulon toimintatavoista ei olisi todennäköisesti voitu käsitellä viranomaisiin kohdistuvissa haastatteluissa opinnäytetyön ollessa julkinen.

Toinen lähestymistapa aineiston keräämiseen olisi voinut olla kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä. Määrällisen tutkimusmenetelmän haasteena olisi kuitenkin ollut laittoman maahantulon toimintatapojen kuvaaminen riittävän syvällisesti. Määrällisen tutkimuksen avulla olisi saatu kuvattua hyvin toimintatapojen esiintyvyyden prosentuaaliset muutokset vuosikymmenen aikana, mutta aineisto ei olisi vastannut riittävällä laajuudella tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin siitä, miten toimintatavat käytännössä ovat muuttuneet ja minkälaisia toimintatavat ovat laadullisesti.

Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsauksen avulla saatiin kerättyä aineistoa laajalta ajanjaksoilta ilman, että sen laadullisuus olisi kärsinyt inhimilliseen muistiin liittyvistä ongelmakohdista tai aineiston käsittelyn vaikeudesta liittyen julkisen ja salassa pidettävän aineiston erotteluun. Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus oli myös määrällistä lähestymistapaa sopivampi vastaamaan laadullisesti käsiteltäviin tutkimuskysymyksiin.

Kirjallisuuskatsauksen toteutuksessa pyrittiin systemaattisuuteen tieteellisen luotettavuuden ja objektiivisuuden varmistamiseksi aineiston keräämisen suhteen. Aihetta käsittelevää julkista kirjallisuutta haettiin ulkomaalaislain mukaisten viranomaisten valtakunnallisista julkaisuista käsitellyllä aikavälillä viranomaisten itse ylläpitämistä julkaisurekistereistä.

9.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen toteutuksessa pyrittiin eettisyyteen esimerkiksi aineiston käsittelyssä. Aineistosta jätettiin tietoisesti tutkimuksen ulkopuolelle tietoja laittomasti maahan pyrkivien kansalaisuuksista, sillä niiden esittäminen ei olisi ollut oleellista tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Tutkimus käsitteli laittoman maahantulon toimintatapoja neutraalilla tavalla, eikä luonut ennakkokäsityksiä esimerkiksi kansalaisuuteen tai etnisyyteen perustuen. Tutkimukseen valittu aineisto on myös eettisesti kestävä sen käsitellessä laittoman maahantulon toimintatapoja ilman, että ketään ihmistä voidaan aineistosta yksilöidä.

Tutkimuksessa käsiteltiin myös valtioita, joiden kanssa Suomella on yhteinen raja. Käsitteily oli tarpeellista ja perusteltua kahden valtion välisen rajan luonteen hahmottamiseksi, jonka lisäksi käsitteily oli neutraalia. Valtioiden välisten rajojen suhteen ei luotu ennakkokäsityksiä laittoman maahantulon yrittäjien kansalaisuuksista tai etnisyyksistä.

10 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimuksen tarpeet

10.1 Aineiston luotettavuus

Esitelly teoriapohja perustuu paljon Suomea velvoittaviin lakeihin ja asetuksiin, niin valtakunnallisella tasolla kuin Euroopan unionin tasolla. Vaikka lait ja asetukset eivät ole tieteellisiä julkaisuja, niiden luotettavuutta voidaan pitää korkeana niiden juridisen velvoittavuuden ja säätämisprosessin takia. Teoriapohjan kokoamisessa on käytetty myös Poliisihallituksen ohjeistusta ulkomalaisvalvonnasta, joka ei myöskään ole tieteellinen julkaisu, mutta jota voidaan pitää luotettavana viranomaisen tuottamana lakiin perustuvana ohjeistuksena.

Aineistona on käytetty myös suomalaisten viranomaisten julkaisemia raportteja, jotka eivät ole lähtökohtaisesti tieteellisesti luotettavia. Niiden luotettavuutta aiheeseen voidaan kuitenkin pitää korkeana julkaisijan ollessa ulkomaalaislain toimijana oleva viranomainen.

Viranomaisraporttien lähteet ovat myös pääosin viranomaisten itse ylläpitämiltä internet-sivuilta, joka lisää niiden luotettavuutta. Vain muutaman viranomaisraportin, Rajavartiolaitoksen vuosikertomukset vuosilta 2018 ja 2019, lähteenä on käytetty epäluotettavana pidettävää kolmatta tuntematonta osapuolta, joka on julkaissut kyseiset raportin kolmannen osapuolen internet-sivulla. Vaikka raportit vaikuttavat päällisin puolin olevan todellisia Rajavartiolaitoksen julkaisemia vuosikertomuksia, lähteen tuntemattomuus lisää aineiston epäluotettavuutta. Lähteen tuntemattomuus herättää kysymyksen aineiston eheydestä.

Tutkimuksessa käytetty aineisto on ajalliselta laajuudeltaan suhteellisen kattava, mutta esimerkiksi vuodelta 2017 ei ole saatu kerättyä aineistoa yhtä paljon verrattuna muihin vuosiin. Opinäytetyössä ei ole onnistuttu löytämään vuoden 2017 ajalta julkista aineistoa, joka olisi olennaista tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Vuoden 2017 aineiston puute lisää tutkimustulosten epäluotettavuutta, mutta ei itsessään tee tutkimustuloksista epäluotettavia, sillä tutkimuskysymyksillä pyritään vastaamaan pitkän ajanjakson yleiseen tilanteeseen.

10.2 Tulosten luotettavuus

Julkinen aineisto tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi luo myös tutkimustuloksiin liittyvän kysymyksen tulosten luotettavuudesta. Voi vain olettaa, kuinka paljon aiheesta on olemassa salassa pidettävää aineistoa, jota tässä tutkimuksessa ei ole voitu käyttää, ja joka todellisuudessa voisi antaa toisenlaisen kuvan laittoman maahantulon toimintatapojen esiintyvyydestä ja niiden muutoksista. Koen kuitenkin, että julkinen aineisto vastaa yleisellä laajuudella ja riittävällä tasolla tutkimuskysymyksiini.

Analyysin tulosten luotettavuuteen vaikuttaa lähtökohtaisesti aina analyysin tekijän subjektiivinen käsitys aiheesta. Vaikka analyysissa on pyritty objektiiviseen perusteluun, ei subjektiivisuuden mahdollisuutta voida pois sulkea tutkimustuloksista. Tämä ei kuitenkaan ole epätavallinen epäluotettavuuden lähde tulosten luotettavuudessa.

10.3 Jatkotutkimusaiheet

Laittomasta maahantulosta löytyy viranomaisten julkaisemia raportteja, joissa käsitellään myös laittoman maahantulon reittejä Suomeen. Yhtenä jatkotutkimusaiheena voitaisiin muun muassa käsitellä laittoman maahantulon reittejä Suomeen ja tutkimuskysymyksien avulla voitaisiin saada vastauksia reittien muutoksiin vuosikymmenen aikana.

Laittomasta maahantulosta on olemassa myös Euroopan unionin tasolla julkaistuja viranomaisraportteja. Euroopan raja- ja merivartiostojen julkaisee esimerkiksi paljon julkisia raportteja Euroopan laittoman maahantulon tilanteesta. Toisena jatkotutkimusaiheena voitaisiin tutkia laittoman maahantulon toimintatapoja Euroopassa näiden julkisten raporttien kautta.

Kolmantena jatkotutkimusaiheena voisi olla Venäjän rajavartiopalvelun vaikutus laittoman maahantulon toimintatapoihin Suomen ja Venäjän välisellä maarajalla. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella Venäjän rajavartiopalvelun toiminnan muutosta ja sen vaikutusta Suomeen kohdistuvassa laittomassa maahantulossa Suomen ja Venäjän maarajalla.

Lähteet

Eskola, J. Suoranta, J. 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere, Vastapaino.

Luettavissa:

<https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789517685047>, Luettu 7.5.2024

Niemi, J. 2013: Laittoman maahanmuuton torjunta viranomaisyhteistyön haasteena. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Luettavissa:

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-258-6>, Luettu 11.4.2024

Poliisihallitus 2013: Laittoman maahantulon arviointiraportti 2012. Helsinki.

Luettavissa:

https://poliisi.fi/julkaisut/-/asset_publisher/Ga8MkKWl5ss3/content/id/45365200, Luettu 23.01.2024

Poliisihallitus 2014: Laittoman maahantulon arviointiraportti vuosi 2013. Helsinki.

Luettavissa:

https://poliisi.fi/julkaisut/-/asset_publisher/Ga8MkKWl5ss3/content/id/45364880, Luettu 23.01.2024

Poliisihallitus 2015: Laittoman maahantulon torjunnan arviointiraportti vuosi 2014. Helsinki.

Luettavissa:

https://poliisi.fi/julkaisut/-/asset_publisher/Ga8MkKWl5ss3/content/id/45295471, Luettu 23.01.2024

Poliisihallitus 2017: Laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma 2017–2020. Helsinki.

Luettavissa:

https://poliisi.fi/julkaisut/-/asset_publisher/Ga8MkKWl5ss3/content/id/45291855, Luettu 23.01.2024

Poliisihallitus, 2022: Ulkomaalaisvalvonta – Poliisihallituksen ohje POL-2020-74261.

Luettavissa:

<https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2020-74261,+06.10.2022+Ulkomaalaisvalvonta+6.10.2022.pdf/2c1e65f9-9ea0-0545-8eca->

e3d767f13d1f/POL-2020-

74261,+06.10.2022+Ulkomaalaisvalvonta+6.10.2022.pdf?t=1668520306692, Luettu 1.5.2024

Rajavartiolaitos, 2018: Vuosikertomus, Helsinki.

Luettavissa:

https://issuu.com/princepsoy/docs/rvl_vuosikertomus_2018_web, Luettu 24.4.2024

Rajavartiolaitos, 2019: Vuosikertomus, Helsinki.

Luettavissa:

https://issuu.com/princepsoy/docs/rvl_vuosikertomus_2019_issuu, Luettu 24.4.2024

Rajavartiolaitos, 2020: Vuosikertomus, Helsinki.

Luettavissa:

https://raja.fi/documents/44957406/76502803/rvl_vuosikertomus_2020.pdf/43e5bb31-e3b0-5e93-3b7b-6c0360c54e81/rvl_vuosikertomus_2020.pdf?t=1621592698361, Luettu 24.4.2024

Rajavartiolaitos, 2021: Vuosikertomus, Helsinki.

Luettavissa:

<https://raja.fi/documents/44957406/76502803/rajavartiolaitos-vuosikertomus-2021.pdf/8118a34f-438e-7585-7bb9-5df02abe1724/rajavartiolaitos-vuosikertomus-2021.pdf?t=1651230567570>, Luettu 24.4.2024

Rajavartiolaitos, 2022: Vuosikertomus, Helsinki.

Luettavissa:

<https://raja.fi/documents/44957406/76502803/Rajavartiolaitos-vuosikertomus-2022.pdf/46a625a9-8b34-a372-4df0-3baafe93495c/Rajavartiolaitos-vuosikertomus-2022.pdf?t=1683029845393>, Luettu 24.4.2024

Salminen, A. 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa, Vaasan yliopisto.

Luettavissa:

https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf, Luettu 8.5.2024

Sisäasiainministeriö, 2012: Laittoman maahantulon vastainen toimintaohjelma 2012–2015, Helsinki.

Luettavissa:

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-783-4>, Luettu 17.5.2024

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Luettavissa:

<https://www.ellibslibrary.com/polamk/9789520400118>, Luettu 6.5.2024

Ulkoministeriön internet-sivut, Viisumin tarve ja Suomen hyväksymät matkustusasiakirjat.

Luettavissa:

<https://um.fi/viisumin-tarve-ja-suomen-hyvaksymat-matkustusasiakirjat>, Luettu 18.2.2024

Vilka, H. 2023: Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki, Art House.

Luettavissa:

<https://www.ellibslibrary.com/polamk/9789518849448>, Luettu 17.11.2023